Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler

Doç. Dr. Zekiye Demir¹

Öz

Son yüzyılın gözde sosyal bilim(ler) konularından birisi olan kadın, siyaset biliminde de yerini almıştır. Yakın döneme kadar kadın ve siyasetle ilgili “Kadınlar siyasi alanda var olmalı mı, olmamalı mı?” ya da “Kadınların siyasi alana katkıları olur mu, olmaz mı” konuları tartışılmış; takip eden dönemlerde de kadının siyasi alanda var oluşunu engelleyen sebepler, kadınların siyasete katılmalarını artırmanın yolları ve yöntemleri üzerinde durulmuştur. Cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin olduğu alanların başında siyaset gelmektedir. Kadınlar siyasette, özellikle de siyasi karar mekanizmalarında, yoğunlukları ile orantısız bir şekilde yer almaktadırlar. Bu durum bazen kadınların kişisel tercihlerinden kaynaklandığı gibi çoğunlukla da toplumsal ve kültürel yapılardan kaynaklanabilmektedir. Kadının siyasi alana yetersiz katılımı sorun olarak düşünülürse bu sorunun çözümü noktasında yapılması gerekenler gündeme gelecektir. Bu çalışmada kadınların siyasi katılımlarını sağlamaya ve artırmaya yönelik neler yapıldığı ve yapılabileceği konularını ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Kadın • Kadınların siyasal katılımı • Siyaset • Siyasi partiler • Kota

¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, Ayvalı Mahallesi Seval Cad. Soylu Sok. No: 14/15 Keçiören, Ankara
Eposta: zekiyedemir@gmail.com

Kadın sorunu veya konusu sadece feminist olarak nitelenenlerin/nitelendirilenlerin ilgi alanı ile sınırlı değildir. Feminist olsun olmasın birçok düşünür kadın sorununda ve konusunda çeşitli görüşler ileri sürmekte, ilgili tartışmalara katılabilmektedir (Demir, 2014, s. 12). Kadın ve siyaset konusu da benzer şekilde ister feminist olarak nitelendirilsin ister nitelendirilmesin farklı disiplinlerden birçok düşünürün ilgi alanına girmekte ve kadınların siyasetteki yeri uzun zamandan beri tartışılmaktadır. Bu düşünürler arasında kadınların siyasi katılımının bu alana artı değer katmayacağını/katamayacağını düşünenler olduğu gibi kadının hem bir birey olarak hem de sahip olduğu kadınca değerlerden dolayı siyasete pozitif katkılarının olacağını ifade edenler de vardır. Kadınların siyasete katılımının katma değerinin olmayacağını savunanların en çok ileri sürdükleri gerekçe siyasal katılımın en yaygın şekli olan oy vermede dahi kadınların eşi, babası, kardeşi gibi bir erkekten etkilendiği kanısıdır. Başka bir deyişle bunlar, kadının siyasal davranışının bazen perde arkasından bazen de açıkça ama her hâlükârda erkekler tarafından yönlendirildiği şeklinde bir algıya sahiptirler. Kadının siyasete katılması gerektiğini savunanların gerekçelerinin başında ise kadınların siyasette daha çok yer almalarının insan haklarının kullanımını yaygınlaştıracığı ve siyaseti kadın değerlerinin olumlu yönde dönüştüreceği gelmektedir (Demir, 2015, s. 27–30). İki tarafın da iddialarını uzun uzun tartışmak başlı başına bir çalışma konusu olmakla birlikte, burada ikinci grup içinde yer aldığımızı ifade etmekle yetinmek durumundayız. Yani “kadın siyasete katılmalıdır, bu katılım siyasi arenaya katma değer sağlayacaktır.”

Basit bir gözlemlerle de tespit edileceği üzere tüm dünyada kadınların siyasal katılımı, siyasi organlarda yer alma durumları erkeklerden düşüktür. İstatistiksel veriler de bunu ortaya koymaktadır. Bölgesel olarak bakıldığında bu konuda en yüksek oranlara sahip ülkelerin İskandinav ülkeleri; en düşük oranlara sahip ülkelerin de Arap ve Pasifik ülkeleri olduğu görülmektedir. Tablo 1’de görüldüğü üzere Nisan 2015 itibarıyla kadınların parlamentoda temsili, İskandinav ülkelerinde %41,5, Arap ülkelerinde %16,1, Pasifik ülkelerinde ise %15,7’dir. Türkiye’nin içine dâhil edildiği bölge Asya’dır. Bu bölgede de kadın temsil oranı %18,4’tür.

Tablo 1

Bölgeler İtibariyle Parlamento ve Senatlarda Kadın Üye Oranları (%) (Inter-Parliamentary Union, 2015)

	Parlamento	Senato	Her İkisi Birleştiğinde
İskandinav Ülkeleri	41,5	---	---
Amerika Kıtası	26,5	25,5	26,4
Avrupa OSCE Üyesi Ülkeler (İskandinav Ülkeleri Dâhil)	25,3	24,3	25,1
Avrupa OSCE Üyesi Ülkeler (İskandinav Ülkeleri Hariç)	23,7	24,3	23,8
Afrika’da Sahara Çölü’nün Güney Kısmı	22,7	20,3	22,4
Asya	19,0	13,3	18,4
Arap Devletleri	18,1	7,3	16,1
Pasifik	13,1	36,0	15,7

Tablo 2’de görüldüğü gibi Türkiye’de meclisteki kadın milletvekili temsili oranı 1987’e kadar inişli çıkışlı bir durum sergilemiştir. 1987’den bu yana yavaş bir hızla

da olsa düzenli bir artış söz konusudur. Bu artışın hızı 2007 ve 2011 yıllarında katlanarak artmıştır. Bir başka deyişle 1987’de kadınların TBMM’de temsil oranı %1,3 iken 2011’de bu oran %14,4’e ulaşmıştır (TÜİK, 2012, s. 5). 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan son seçimde ise bu oran %14,7’dir. Bu artışlara rağmen Türkiye’deki kadın temsil oranları, kendi içinde bulunduğu Asya bölgesinden hatta kadın temsil oranında en sonda yer alan Arap ve Pasifik ülkelerinin bölgesel ortalamasından daha düşüktür.

Tablo 2

Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclisteki Temsil Oranı

Seçim yılı	Toplam milletvekili sayısı	Erkek sayısı	Temsil oranı (%)	Kadın sayısı	Temsil oranı (%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	455	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	97	12	3
1987	450	444	98,7	6	1,3
1991	450	442	98,2	8	1,8
1995	550	537	97,6	13	2,4
1999	550	527	95,8	23 ¹	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2011	550	471	85,6	79	14,4
2015 ²	550	457	83,1	93	16,1
2015	550	469	85,3	81	14,7

Tablo 3’te görüldüğü gibi dünya parlamentolarında kadınların temsil oranı %22’dir. Türkiye, kadınlara seçme ve seçilme haklarını en erken tanıyan ülkelerden birisidir. 1934 yılından bu yana kadınlar milletvekili seçme ve seçilme haklarına sahiptirler. Buna rağmen Türkiyeli kadınların parlamentoda temsil oranı dünya ortalamasının çok altındadır.

Tablo 3

*Senato ve Parlamento Birleştirildiğinde Dünyada Kadın ve Erkek Temsili (Inter-Parliamentary Union, 2015)**Senato ve Parlamento Birleştirildiğinde*

Toplam vekili sayısı	44,978
Bilinen cinsiyet dağılımı	44,945
Erkekler	35,022
Kadınlar	9,923
Kadınların yüzde oranı	%22,1

Güney Asyalı bir araştırmacı 2005 yılında, Pekin Deklarasyonu üzerinden 10 yıl geçtiği hâlde Asya’da kadınların siyasal temsilinin %30’a ulaşmadığından bahsetmekteydi (Francisco, 2005, s. 36). Bugün söz konusu Deklarasyon’un üzerinden 20 yıl geçmiş olmasına rağmen bu orana yaklaşamamış birçok ülke bulunmaktadır. Üzülerek ifade ediyoruz ki Türkiye de bu ülkelerden birisidir.

Kadınların Yetersiz Siyasi Katılımlarının Sebepleri

Siyasete katılım veya siyasi katılımdan ne kastedilmektedir? Bu sorunun cevabı; oy verme, siyasi konularda yorum yapma ve fikir geliştirme, siyasi tartışmalara katılma, mitinglere gitme, parti üyelikleri, seçim kampanyalarında çalışma ve nihayetinde siyasi bir mevki için aday olma, siyasi mevki sahibi olma gibi oldukça geniş bir içeriğe sahiptir (Demir, 2015, s. 21). Bununla birlikte kavramı biraz daraltıp siyasi bir mevkiye aday ve sahip olma üzerinde durulması gerekmektedir; buna parlamentoda yer alma da denilebilir.

Burada şöyle bir problemden yola çıkıyoruz: *Kadının siyasal katılımı yeterli değildir*. Herhangi bir problemin çözümü için strateji geliştirmeden önce o problemin sebeplerine, kaynağına bakmak gereklidir. Öyleyse önce siyasal katılımda kadınların ikinci planda kalması sorununun sebepleri üzerinde biraz durmakta yarar vardır.

Shevedova (2005, s. 33–82) “Kadının Siyasi Katılımının Engelleri” başlıklı çalışmasında, sorunu 3 ana başlık altında inceler: (1) siyasi engeller, (2) sosyoekonomik engeller, (3) ideolojik ve psikolojik engel.

Ülkeden ülkeye farklılık gösterse de yukarıda sayılanlar, genelde kadının siyasal katılımının yetersiz olmasının sebebi ve kaynağıdır. Ancak yukarıda gruplanan sebeplerin içeliklerinde bir kısım değişiklikler yaparak yeni bir sınıflama ile aşağıdaki şekilde ele aldık.

Siyasi engeller. Bunların en temellerinden birisi *erkek egemen siyaset yapısı ve tasavvurudur*. Tarihsel ve siyasal olarak liderliğe ve siyasi aktörlüğe erkeksi bir kimlik verildiği için kadınlar sosyalleşme sürecinde siyasete ve liderliğe yönlendirilmekte, siyaset erkek işi olarak görülmektedir (Tekeli, 1982, s. 375–396). Diğer *parti desteğinin yetersizliği*dir. Bundan kasıt maddi destekten ziyade moral, motivasyon, teşvik yönündeki destektir. Siyasi arenaya giriş, siyasi partiler aracılığıyla olur; partilerdeki kapı tutucular adaylık süreçlerinin kontrolünü ellerinde tutarlar. Bu süreçleri kadınların desteksiz geçmesi oldukça zordur (Dahlerup, 2005a, s. 19). Bir diğeri de *seçim sistemidir*. Çoğulcu seçim sistemi, yapısı ve uygulaması itibarıyla kadın adayların seçimine pek uygun değildir. Kadınların parlamentoda daha çok yer almasına uygun olan seçim sistemi Nispi Temsil Seçim Sistemi’dir.

Türkiye özelinde, bu başlık altında sayılacak bir başka engel de Cumhuriyet sonrası dönemde egemen elitlerin kadına bakış tarzlarının sosyal ve hukuki düzenlemeler-

de başörtülü kadınları dışlamasıdır. Bilindiği gibi Türk modernleşmesinin en önemi simgelerinden biri de kadındır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren yeni rejimin model kadını; açık bir biçimde, tesettürlü olmayan kadındır. Bu döneme ait simgelerde ya geçit törenlerinde bayrak taşıyan şortlu, asker üniformalı, okul önlüklü genç kızlar ya da balo salonunda dans eden tuvaletli, Batı tarzında giyimli kadınlar özellikle öne çıkmaktadır (Kandiyoti, 1999, s. 112). Uzun yıllar bu kadın modeli, özellikle eğitim kurumları başta olmak üzere, tüm kurumlarda bir seçenek olarak sunulmakla yetinilmemiş, devlet gücünün tüm baskı unsurları kullanılarak topluma empoze edilmeye çalışılmıştır. Bütün bu çabalara rağmen bugün bile Türkiye'deki toplam kadın nüfusun yarısından fazlasını başörtülü kadınların oluşturması,² Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde başörtüsü konusunda kurucu elit ile halk arasındaki yaklaşım farkının ne kadar birbirine zıt olduğunu net biçimde ortaya koymaktadır. Bu zıtlık uzun süre devam etmiş, makas yeni yeni daralmaya başlamıştır.³

Bu tür bir modernleşme sürecinin Türkiye'de kadınların siyasal katılımını olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz. Bu olumsuz etkinin hem doğrudan hem de dolaylı kısıtlama biçiminde ortaya çıktığını görüyoruz. Doğrudan kısıtlama, başörtülü kadınların milletvekilliği önünde yasal bir engel olmamasına rağmen eğitim kurumlarına devam etmelerindeki ve kamusal işlerde çalışmalarındaki kısıtların aynı katılımda siyasi temsile de sirayet ettirilmesiyle oluşmuştur. Öğretmen, memur, hâkim, savcı veya kamuda yönetici olamayan başörtülü kadının milletvekili de olamayacağı varsayılmış, kadınlara uzun yıllar örtük bir yasak uygulanmıştır. TBMM'de başörtülü milletvekili tabusunu delmek için yapılan ilk teşebbüs, 18 Nisan 1999 seçimlerinde Fazilet Partisi'nden İstanbul milletvekili seçilen Merve Kavakçı'nın 2 Mayıs 1999'da TBMM'de başörtülü olduğundan dolayı yemininin engellenişi ve vekilliğinin düşürülüşü ile akamete uğratılmıştır. Dolayısıyla uzun yıllar bu örtük yasak yüzünden başörtülü kadınların seçilen aktör olarak siyasete katılımları engellenmiştir.

Dolaylı kısıtlama ise kılık kıyafet konusundaki yasakların, özellikle başörtüsü yasağının, kadınların siyasal alanda aktif olarak var olmalarını sağlayacak kanalları kapamasıyla ortaya çıkmıştır. Başörtülü kadınların, tüzüklerde ve yönetmeliklerde yapılan düzenlemelerle öğrenci olarak eğitim kurumlarından çalışan olarak da tüm kamu kurumları ile doktor, avukat, mimar gibi yüksek statülü mesleklerden dışlanması, kadınların yaklaşık yarısının başörtülü olduğu bir toplumda onların siyasi hayata etkin olarak katılımlarına dolaylı biçimde engel oluşturmuştur. Siyasette yeterince

2 Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Diyanet İşleri Başkanlığı adına yapılan "Türkiye'de Dini Hayat" başlıklı alan araştırmasına göre dışarıya çıkarken başını örten kadınların oranı %71,6'dır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014, s. 102).

3 Kuruluşunda ve mutfağında kadınların yoğun emeğinin bulunduğu AK Parti, iktidar üzerinde etkili diğer kurumların (yargı, asker, üniversite, medya vb.) tepkisini düşünerek ilk üç dönem başörtülü kadın vekil adayı gösterememiştir. TBMM'nin ilk vekilleri 2011 yılında başı açık olarak yemin etmiş olup 2013'te hac ibadetleri sonrasında başörtülü olarak meclis oturumuna katılan Kahramanmaraş Milletvekili Sevdâ Beyazıt, Denizli Milletvekili Nurcan Dalbudak, Konya Milletvekili Gülay Samancı'dır. Bunların Meclis oturumuna başörtülü olarak katılmak için muhalefet partilerinden MHP'nin Meclis oturum başkanı ve kendileri gibi hac ibadetini yapmış olan hemcinsleri Meral Akşener'in oturum başkanlığını tercih etmeleri dikkat çekicidir. Bundan sonra yapılan 2015'teki genel seçimlerde AK parti ve HDP ilk defa kadınları meclise başörtülü olarak taşımıştır.

ve aktif biçimde var olabilmek için gerekli niteliğe ve donanıma sahip olma yollarının siyasi sayılabilecek düzenlemelerle engellenmesinin, kadınların milletvekili seçilmesinin önündeki doğrudan engeller kadar, belki de onlardan daha fazla, etkili olduğu söylenebilir. Bugün için resmî olarak bu türden bir engel kalmamış olmasına rağmen, seküler elitlerin öncülüğünde toplumun belli bir kısmının başörtülü kadının eğitimdeki, çalışma hayatındaki ve siyasetteki mevcudiyetini henüz içselleştirememiş olmasını görmek, bu sorunun tümüyle ortadan kalktığı yargısında aceleci davranmamak gerektiğini göstermektedir.

Sosyoekonomik ve psikolojik engeller. Bu grupta kadınların işsizliği, fakirliği kısaca ekonomik olarak zayıflığı; kadının ev ve işten oluşan çifte sorumluluğu/yükümlülüğü; eğitim, beceri, siyasi ilgi eksikliği sayılabilir. Ancak bu başlık altında üzerinde durulması gerekenlerden en önemlisi *kadınların ikili rolleridir*. Hemen hemen bütün toplumlarda kadınların ilk ve en önemli sorumluluk alanı olarak aile yani kadının aile içinde eş ve anne olması belirlenmiştir. Özel alandaki bu ağır sorumluluk, kadınların yoğun zaman gerektiren siyasi faaliyetlere katılmalarına engel olmakta, en azından bu katılımı güçleştirmektedir (Kalaycıoğlu, 1983, s. 20). Başarılı siyasetçi kadınların evlerine yeterince zaman ayırmadıkları, evlerine yeterli zaman ayıranların da siyasette pek başarılı olamadıkları yönünde bir algı vardır.⁴ Hatta yapılan bazı araştırmalar, kadınların siyasetle ilgilenmelerinin evliliği ve aile kurmayı güçleştirdiği yönündeki algıyı ve korkuyu tespit etmiştir (Kandiyoti, 1982). Bir de siyasetin kirliliği olduğu ona dokunanın temiz kalmasının güç olduğu, hele hele dokunan kadınsa kendini bu kirden koruyamayacağı algısı da vardır.

Bu grupta bir diğer engel *kadınların zayıf donanımıdır*. Zayıf donanımdan kasıt, kadınların genel olarak erkeklerden daha az eğitilmiş ve daha az paralı olmaları, siyasi alanla ilgili ilgilerinin ve bilgilerinin zayıf olmasıdır. Avrupa Konseyinde yapılan bir araştırmaya göre Batı Avrupa’da erkeklerin %30’u, kadınların da %80’i siyasetten anlamadıklarını söylemiştir. Orta Avrupa’da da üç kadından ancak birinin gazetelerde siyasetle ilgili haber okuduğu, üç kadından birinin hiç siyaset konuşmadığını belirtilmiştir (Koray, 1992, s. 204).

Kitle iletişim araçları/medya engeli. Medya; cinsiyetçi ve kadın aleyhine bir dil, algı, kanaat ve tutum oluşturmaya uygun bir zemin hazırlayabilmektedir (Arscott, 1995, s. 75; Timisi, 1996, s. 25). Bugünlerde Türk televizyon kanallarındaki bir banka reklamı buna örnek gösterilebilir. Söz konusu bu reklamda kadın araba ile evin duvarına çarpıyor, duvar yıkılıp araba ile evin içine giriyor ve kadın “Duvar burada mıydı ya?” diyor. Burada verilen kadın imajını şöyle sıralayabiliriz: şaşkın, iyi araba kullanamaz, dikkatsiz, hemen bahane üretir, direksiyonu idare ve kontrol edemez.

⁴ Siyasette başarılı olan kadınların evlerini, ailelerini ihmal ettiği konusu konuşulur; ancak siyasette başarılı olan erkeklerin bu ihmallerinden pek söz edilmez. Hatta bu erkeklerin geri planında olan, başarısı için çalışan kadın (eş) “Her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır.” ifadesi ile taltif edilir. Bu durum siyasete kadın ve erkek açısından paradoksal bakışın bir yansımasıdır.

Bu reklamın kadın aleyhine oluşturabileceği daha birçok olumsuz imaj ve algı sayılabilir. Reklama kadın ve siyaset açısından bakacak olursak her şeyden önce, bu reklamın “direksiyonu idare edemeyen bir kadın siyaseti nasıl idare edebilir” algısını yerleştirmiş olması büyük bir travmadır.

Ayrıca kitle iletişim araçlarında kadınların magazin konusu dışında yeterince yer almamaları, kadınların kamuoyu oluşturma ve kamuoyunu etkileme veya yönlendirme imkânlarını azaltmaktadır. Bütün bu sayılanlar ve dahası bugün kadının siyasal alanda yetersiz var oluşunun altında yatan temel sebep, engel ve etkenlerdir.

Kadınların Siyasette Aktif Yer Almasını Sağlayıcı Uygulamalar

Her şeyden önce şunu kabul etmek gerekir ki, kadının siyasette arzu edilen noktaya gelmesi normal seyrine bırakılırsa uzun bir zaman isteyecektir. Bu zamanın 70 ile 80 yıl arasında olacağını ifade edenler bulunmaktadır. Yani artış mümkündür ama hız çok düşük olacaktır. Hâl böyle olunca kadının düşük temsilini problem edinmek ve bunu bir ülke projesi kapsamında ele almak gerekmektedir. Parlamentoda kadın oranını yükselten ülkelere baktığımızda seçim sistemleri, kotalar, sivil toplum kuruluşlarının harekete geçirilmesi, kanuni düzenlemeler gibi çeşitli alanlarda bir dizi politikalar ve düzenlemeler yapıldığını ve bunun bir ülke projesi hâlinde yürütüldüğü görülmektedir (Cattleya, 2010; Dahlerup, 2005a). Kadınların temsil oranlarını yükselten uygulamalar ve üzerine sorumluluk düşen kurumlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Kota. Kadın temsilini hızlandırmanın, bütün dünyanın bildiği, en etkili yolu kotadır. Kota kadınların kendilerini sistematik olarak dışlayan bir mekanizmaya girebilmelerini mümkün kılar, böylece daha fazla sayıda kadının siyasette var olmasını sağlar (Dahlerup, 2005b, s. 141; Sancar, Acuner, Üstün, Bora ve Romaniuc, 2006, s. 25).

Kotanın farklı uygulama yolları vardır. Genel olarak kota ya anayasaya ve/veya seçim yasalarına koyularak *zorunlu* olarak ya da yasal zorunluluk olmadan siyasi partilerce *gönüllülük* esasına dayalı olarak uygulanır. Anayasayla ve yasalarla zorunlu uygulama da iki türlüdür. (1) Parlamentoda kadınlar için ayrılmış zorunlu sandalye sayısı vardır. (2) Yasal olarak her partinin zorunlu kota miktarı vardır. Ulusal parlamento seçimlerinde anayasal kota uygulayan 15 ülkenin parlamentodaki kadın oranı %22,4’e yükselmiştir (Sancar, 2008, s. 179). Partilerin yasal zorunluluk olmadan, gönüllü olarak kendi iç karar mekanizmalarının bir sonucu olarak kadınlar için kota uygulaması da söz konusudur. Dünyada kota uygulamasında en yaygın yöntem budur ancak en etkili olanı yasalarla zorunlu olarak uygulananıdır (quotaproject, t.y.).

Kadınların siyasette temsil oranını artırmak için uygulanan kota siteminde yaygın olarak kullanılan oran, tek meclislerde,⁵ yani parlamentoda %30’dur. Bu orana “kri-

5 İkili meclis, parlamento ile senatonun (lower house, upper house) birlikte bulunduğu meclis sistemidir.

“tik azınlık” ya da “kritik kitle” denilmektedir. Bu uygulama ile kadınların parlamentoda temsiline otomatik olarak %30 oranında imkân sağlanmış olmaktadır. Kotada bir de her iki cinsten birinin ezici çoğunlukta olmasını önleyen “cinsiyet-nötr” kotası vardır. Bu da her hangi bir cinsiyetin %60’dan fazla olmasını engellemek için uygulanan kotadır (Dahlerup, 2005b, s. 151).

Görülmüştür ki İskandinav ülkelerinde, Almanya’da ve dünyanın daha birçok yerinde kadın temsil oranını ve kadın vekil sayısını yükseltmek için kullanılan en etkili yöntem kota olmuştur (Elison, 1997, s. 199; Kolinsky, 1993, s. 142).

Ülkemizde kota uygulaması ile ilgili yasal bir zorunluluk yoktur. Kota partilerin gönüllü uygulaması ile olmaktadır. Son yıllarda kadınlar için olumlu ayrımcılık ve kota uygulayan, 2007 ve 2008 seçimlerine bağımsız girip sonra mecliste grup kuran partiler sırasıyla DTP ve HDP’dir. Bu yıllardaki seçimle ilgili rakamlara bakıldığında; kadın aday adaylığı, kadın adaylığı ve seçilen kadın milletvekilliği açısından sayılarının en yüksek olduğu partinin 2007’de DTP, 2008’de ise aynı partinin isim değiştirmiş hâli olan HDP olduğu görülmektedir (Sancar, 2008, s. 176). Daha önceki seçimde %40 kadın aday kotası uygulayan bu parti 7 Haziran 2015 seçimlerinde bu oranı %50’ye yükseltmiştir (HDP, Kadın Kotasını Arttırdı, 2015). Seçim sonucunda HDP’nin kazandığı 80 milletvekilliğinin 32’si (%40) kadındır. Aynı parti yine aynı yılda (1 Kasım 2015) yenilenen seçimlerde toplam oy oranını düşürmüş, buna bağlı olarak da milletvekili sayısı 59’a düşmüştür. 59 milletvekilinin 23’ü (%39) kadındır. Bu hâliyle bile diğer partilerle kıyaslandığında kota uygulaması nedeniyle toplam vekilleri içinde kadın oranı en yüksek olan partidir. Ülkemiz örneğinde de açıkça görüldüğü gibi kota uygulaması, kadın oranını yükseltmekte oldukça etkili bir yöntemdir.

Türkiye’de Kasım 2015 itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde yer alan partiler ve kadın oranları Tablo 4’teki gibidir.

Tablo 4

Kasım 2015 İtibariyle TBMM’de Siyasi Partiler ve Milletvekilleri Sayısı (Türkiye Büyük Millet Meclisi, t.y.)

Cinsiyete Göre Dağılım					
Parti Adı	Kadın		Erkek		Toplam
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
Adalet ve Kalkınma Partisi	34	10,73	283	89,27	317
Cumhuriyet Halk Partisi	21	15,67	113	84,33	134
Halkların Demokratik Partisi	23	38,98	36	61,02	59
Milliyetçi Hareket Partisi	3	7,5	37	92,5	40
		14,73			
Genel Toplam	81		469	85,27	550

Siyasi partiler. Kadınların siyasal alanda var olabilmelerinde en etkili kurumlardan birisi siyasi partilerdir. Dahası kadınların meclise milletvekili olarak girebilmelerinin, siyasette var olmalarının yolu büyük çoğunlukla bir partinin aracılığı ile olmak-

tadır. Siyasi partilerin ise kadının siyasi alanda varlığına yönelik üç stratejisinden bahsedilebilir (Lovenduski, 1993).

Retoriksel strateji. Bu strateji; siyasi partilerin kampanyalarda, seçim meydanlarında veya propagandaya dönük yazılı dokümanlarında kadınlara yönelik olumlu mesajlar vermelerinden ve daha çok kadının partiye destek vermesini sağlamaya yönelik açıklamadan, beyandan ve yaklaşımlardan oluşmaktadır. Yani kadının siyasi arenada var olmasını, siyasete katılımını “oy veren” (tabii kendi partilerine oy veren) olarak artırmayı istemektedirler. Bu stratejinin kadınların aktif siyasi alanda özne olarak var olmasına doğrudan katkısı zayıftır.

Özendirici eylem stratejisi. Bu stratejide söylemin ötesinde eylemler de bulunmaktadır. Partiler hem kadınların desteğini almak için hem de kadının siyasi alanda etkin olmasına inandıkları için bu stratejiyi kullanırlar.

Özendirici eylem stratejisinin uygulamasında, işe yerel yönetimlerden ve parti üyeliklerinden başlanması daha etkili olacaktır. Kadınların yerel yönetimlere, belediye meclis üyeliğine ve parti üyeliğine katılımı teşvik edilmelidir (Ashwini ve Ganiger, 2013, s. 1–6; Şahin, 2011). Bu yöntemle kadınların siyasi ilgi ve bilgi donanımı eksikliği engeli de azalacaktır. Üstelik kadınlar bu tür üyeliklerle özgüven kazanacaklardır. Parti üyesi kadınlara yönelik bir çalışmada kadınlar, partiye üye olmakla hem evlerinde hem de komşu ve diğer sosyal çevrelerinde itibar kazandıklarını, partiden gelen bir telefonun bile kendilerini önemli hissettirdiğini ifade etmişlerdir (Geçgin, 2009, s. 640, 641). Yani en alt basamaktan veya kademedenden itibaren kadınları parti faaliyetlerinin içine çekmek gerekmektedir.

Yine bu bağlamda kadın kolları büyük önem arz etmektedir. Bütün demokratik ülkelerde, siyasi partilerin çoğu, kadın kolları veya kadınlara yönelik başka birimler oluşturma eğilimindedirler. Bu kolların veya birimlerin kadınların siyasi yaşama katılmasını güçlendirici bir işlev icra etmekte olduğu görülmektedir. Partilerin, sözlerine itibar edecekleri güçlü ve etkili kadın kolları oluşturmaları, hem kadınları hem de partileri güçlü kılmaktadır. Güçlü ve aktif kadın kolları olan partiler de dernekler de toplum içinde daha etkin olmaktadır. Kadın kollarının işlevinin beş ana grupta toplanması mümkündür: (1) partiye kadınların desteğini sağlamak, (2) partiye kadın üyeler kazandırmak, (3) kadınları partinin üst makamları için eğitmek ve aktif hâle getirmek, (4) parti politikalarını etkilemek ve (5) kadınlarla diğer gruplar arasında bağlantılar kurmak (Gelb, 1989, s. 62).

Özendirici eylem stratejisi ile ilgili adaylık ücretlerinden de bahsedilebilir. Partilerin kadın adaylardan adaylık ücreti almamaları ya da düşük miktarda ücret almaları, kadınların desteklenmesi açısından önemlidir.

Pozitif ayırmacı strateji. Partiler; kendi bünyelerindeki kurullarda, karar organlarında, aday listelerinde kadınlara belli bir oranda yer vererek kadınların parti içinde

ve mecliste daha etkin rol almalarını sağlarlar. Bunun en yaygın örneği kotalardır. Kota uygulamasından ayrı bir başlık olarak önceden bahsetmiştik.

Seçim sistemi. Kadın temsil oranının artmasında seçim sistemi çok önemlidir. Seçim sistemleri genelde üçe ayrılır: (1) Çoğunluk esasına dayanan seçim sistemleri, (2) nispi temsil esasına dayanan seçim sistemleri ve (3) karma seçim sistemleri. Bu sistemler içerisinde nispi temsil sistemi kadınlar için en avantajlı sistemdir (Matland, 2005, s. 102). Bu sistem seçime katılan adayların aldıkları oy nispetinde sandalye kazanmalarını öngören bir sistemdir. Nispi temsil sisteminin en avantajlı yönü, alınan oy oranı ile mecliste kazanılan sandalye sayısı arasında orantı kurulmasını, böylece kullanılan oyların temsilinde adaletsizliklerin ortadan kaldırılmasını sağlamasıdır. Bu sistemde ne aşırı ne de eksik temsil söz konusudur. Nispi temsil sistemi toplumda tek bir siyasal görüşün egemen olmasının ve tekel gücü elde etmesinin de önüne geçer. Azınlıkların ve marjinal görüşlerin temsiline imkân verir.

Bugün kadınların %30 oranında temsil edildiği meclislerin çoğunda, hatta %36'nın üzerinde temsil edildikleri yerlerin tamamında nispi temsil sistemi uygulanmaktadır (Dahlerup, 2005a, s. 22).

Görüldüğü gibi kadın oranının yüksek olduğu parlamentoların hepsinde nispi temsil sistemi uygulanmaktadır. Bu açıdan ülkemizde yeni bir düzenlemeye gerek bulunmamaktadır. Zira hâlihazırda uygulanan seçim sistemi nispi temsil sistemidir. Ancak bizde bu sistem barajlı olarak uygulanmaktadır. Bu barajın düşürülmesi kadın temsiline katkı sağlayabilir.

Kamusal birimler ve politikalar. Kadının siyasal katılımını artırmak için toplumsal cinsiyete duyarlı hükümet programları yapmak ve birimler kurmak gereklidir. Ülkemizde kadının siyasal katılımını artırmaya yönelik politikalar üretebilecek hâlihazırda yalnızca bir kamusal kurum bulunmaktadır: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM). KSGM'nin 1996 *Ulusal Eylem Planı* 'nda, kadının siyasal kararlara eşit katılımı ve siyasette eşit temsiline yönelik, kadınlara yönelik STK'lar tarafından da beğenilen, politikaları bulunmaktaydı. Bu politikalar bugüne kadar bütün resmî belgelerde yer almış ve kadın örgütleri tarafından desteklenerek sürekli gündemde tutulmuş olmasına rağmen hemen hiç uygulama alanı bulamamıştır. 2007'den 2012'ye kadar bu konu stratejik eylem planında yer almamış, 2012'de ise "2012 yılına kadar siyasette ve karar mekanizmalarında kadınların katılımını arttırmak için bilinç düzeyini yükseltmek" ifadesi ile tabiri caizse geçirilmiştir (Sancar, 2008, s. 180). Adı geçen kurumdan kadınların siyasal alanda etkin olmalarına yönelik daha aktif eylemlerde ve uygulamalarda bulunması beklenmektedir.

Siyasete Kadının Katılımı ile İlgili Dini Söylemin Yeniden Üretimi

Din ve kültür karşılıklı etkileşim içindedir. Bazen din, içinde bulunduğu kültürün bir parçası olur bazen de kültür din gibi algılanır. Birçok uygulama ve söylem vardır ki aslında dinden değil kültürden kaynaklanmaktadır ancak toplum onu din kaynaklı zannetmektedir. Türkiye gibi Müslüman ülkelerde kadının siyasete girmesi, yönetici olması konusu da bunlardan birisidir. Dinî referanslı olduğu iddia edilen ancak dinden çok gelenekten kaynaklanan bu geleneksel kültürü değiştirip siyasi alanda eşitlikçi kültürü yerleştirmek gerekmektedir. Kadının yönetici ve siyasetçi olamayacağı şeklindeki yanlış yorum ve algıya dayanak olarak Kur'an'ın Nisa Suresi 34. ayetinde geçen “kavvâm” kavramı, yani erkeğin kadın üzerinde kavvâm oluşu, velayet sahibi oluşu delil gösterilmektedir. Bu ayette kavvâm olan, evlilik bağı ile bağlı ve karısının geçimini üstlenen kişi demektir. Yani ayetin, genel velâyet ilkesi, siyasal yetki ve sorumluluklarla ayrıca bir ilgisi bulunmamaktadır. Üstelik kavvâmlığı tamamen bir üstün oluş biçiminde algılamayı ve kadını erkeğin aşağısında bir yerlerde tanımlamayı, bizzat Kur'an'ın başka ayetleri hükümsüz kılmaktadır. Çünkü Tevbe Suresi 71. ayetinde açık bir şekilde mümin kadınların velâyeti tanınmış ve “inanmış erkek ve kadınların birbirlerinin velileri oldukları, birbirlerine iyiliği emredebilecekleri, kötülüğü yasaklayabilecekleri” ifade edilmiştir. Yine Kur'an'da Neml Suresi'nde Sebe halkının bir kadın hükümdar tarafından yönetildiğinden ve onun akıllıca yönetiminden bahsedilmektedir (Görgülü, 2014, s. 73–75, 79–80, 180–182). Sonuç olarak, dinin kadının siyasal katılımını olumsuzlamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısı ile toplumda var olan bu yanlış algıyı değiştirmenin ve doğru bilgileri topluma yaymanın yolları aranmalıdır. Bize göre en etkili yollardan biri dinî eğitim veren ve dinî hizmet yürüten kurumların devreye sokulması, diğeri de medyanın bu konuda yeni bir dinî söylem ve gündem oluşturup kamuoyunu bilgilendirmesidir.

Kadın Sivil Toplum Kuruluşları

Dünyada 1960-70'li yıllar kadın hareketinin ve kadın kuruluşlarının yoğun olduğu ve kadınların partilere aktif üye olmaya başladıkları yıllardır. Bu hareketlerin meyveleri 1980'den sonra toplanmaya başlanmıştır. 1980 sonrasında kadınların siyasi görünürlüğündeki artış bunun en göze çarpan sonucudur (Demir, 2015, s. 70).

Tüm ideolojik ve etnik farklılaşmalarına rağmen kadın STK'ları genel olarak kadının siyasal katılımına pozitif katkı sağlamaktadır. İskandinav ülkelerinde kadınların yüksek temsili sadece partilerin uyguladığı kotalardan kaynaklanmamaktadır. Bu sonuçta, bu bölgelerdeki kadın hareketleri ve partilerdeki kadın grupları da oldukça etkilidir (Dahlerup, 2005b, s. 147). Partileri kota uygulamaya mecbur bırakan da bu sivil toplum kuruluşları ve partilerdeki kadın gruplarıdır.

Kadınların ve STK'ların baskısı nedeniyle bazı ülkelerde parti programlarına yeni konular eklenmiş, aday seçiminde yeni sistemler oluşturulmaya, siyaset yapmaya

yeni bir anlam verilmeye, kadınlar için yeni bakanlıklar kurulmaya başlanmıştır. Ayrıca fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik, başka bir ifade ile fırsat eşitliği ihlallerinde halkın şikâyetlerini dinleyen, yeni kadrolar ihdas edilmiştir. Yine kadın konularını inceleyen yeni kamusal kuruluşlar oluşturulmaya başlanmıştır (Lovenduski, 1993, s. 1). Ülkemizdeki KSGM ve TBMM'deki 18 ihtisas komisyonundan biri olan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu da bunlardandır.

Türkiye'de de faaliyet gösteren pek çok kadın STK'ları mevcuttur. Bunlar arasında kadınların siyasal katılımına yönelik iş birliğinin yeterli olduğu söylenemez. Aralarındaki ideolojik, dinî, dünyevi ve benzeri bakış açısı farklılıkları kadın kimliği ortak paydası altında iş birliğini zayıf kılmıştır. Bu kurumlar; aralarındaki ayrılıkları değil ortaklıkları önceleyip konuşmalı, bu ortaklıktan alacakları güçle kadınların siyasal ve toplumsal alanda daha etkili ve faydalı var olmalarına yönelik iş birliklerini artırmalıdır.

Birlikten kuvvet doğar ilkesiyle mümkün olduğu kadar fazla sayıdaki kadın STK'ların ortak katılımı ile tüm partiler, özellikle de meclise giriş şansı yüksek olan partiler üzerinde baskı oluşturulmalıdır. Bunun için partilere kadın aday sayısını artırmaları, parti yönetimi ve karar organlarında daha çok kadına yer vermeleri yönünde kadın STK'ları tarafından ortak imzalı dilek ve istek mektubu gönderilebilir. Toplu olarak bu partilere ziyaretler gerçekleştirilebilir.

Yine STK'lar kadınların siyasal alanda daha çok var olmalarını sağlamak için birlikte hareket ederek kamu kurumları ile iş birliğine gidebilir. Mesele kamuda memur olan kadınların, partilerde aktif üye olmalarının önündeki yasal engellerin kaldırılması için çalışmalar başlatılabilir.

Medyanın algı oluşturmadaki etkisi tartışmasızdır. Bu nedenle KSGM gibi özellikle kadınla ilgili kamu kuruluşları ve STK'lar iş birliği hâlinde, büyük kitlelere ulaşan medya araçları ile ortak protokoller yapma yoluna giderek, kadınları cesaretlendirici ve kadının siyasal katılımını olumlayan bir dil kullanımı yönünde çalışmalar yapabilir.

Ayrıca STK'lar kadınların siyasi alanda yeterliliklerini artıracak eğitim faaliyetlerinde bulunabilir; bunların en başında ise kadınların siyasi alanda ilgi ve bilgi eksikliğini giderici eğitimler verilmesi sayılabilir.

Görüldüğü gibi kadınların siyasi arenada kritik bir kitle olabilmesi için gerekli mekanizmaların harekete geçirilmesi son derece elzemdir. Bu mekanizmaların en başında yer alanlar; seçim sistemleri, kotalar, siyasi partiler, hükümet politikaları, bölgesel ve uluslararası yükümlülükler, medya ve STK'lardır. Bunlar siyasette kadınların etkinliğini artırmaya yardım edecek ve strateji üretecek faktörlerdir (International Gender Policy Network, t.y.). Her şeyden önce kadınların siyasal katılımını artırmak için "kadının düşük temsiliyi problem etmek" gerekmektedir.

Son Olarak

Kadınların siyasi alanda düşük temsili, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de söz konusudur. Bu durum sorun olarak görülmediği sürece kadın–erkek arasında olması gereken temsil dengesini bulmak uzun yıllar alacak gibi gözükmemektedir. Yetersiz ve dengesiz temsil sorununun üstesinden gelebilmek için hem birey olarak kadınların, hem de içinde yaşadıkları toplumun birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Toplum destek vermedikçe kadının çabası yeterli olmayacak, kadın istemedikçe siyasette yeterince sesi duyulmayacaktır. Son olarak şunu diyebiliriz ki kadının seçilmesi, yani parlamentoya girebilmesi için üç *evet* gerekmektedir. (1) Kendinin *eveti*. Yani kadın “ben ilgilim, bilgim ve donanımla siyaset yapabilirim” deyip kendini siyasete katılmak için uygun görecektir, evetleyecektir. (2) Siyasi partinin *eveti*. Burada kadın; partideki kapı tutucuların, bekçilerinin onayını alacak, böylece listeye girecek ve seçilecek sıradan aday gösterilecektir. (3) Seçmenin *eveti*. Son olarak kadın, seçmenin teveccüh göstereceği bir partiden aday gösterilecektir. Seçilme ve meclise girme şansı hiç olmayan, yani seçmenin teveccüh etmediği bir partiden ilk sırada olmanın bir değeri yoktur. Kadının parlamentoda temsilini artırmaya yönelik bütün stratejiler, uygulamalar, politikalar bu üç *eveti* sağlamaya yönelik olmalıdır.

Women's Participation in Politics and Strategies to Raise the Present of Women within Politics

Zekiye Demir¹

Abstract

Women have come to the forefront in social science research within the last century. Thus, discussions around women's issues have naturally taken place in political science. In relation to women and politics, this study will first focus on women and their previous existence in the political sphere; secondly, the contributions of women within the political arena will be discussed in depth followed by a focus on the obstacles that hinder the existence of women in politics and the ways and methods to increase their political participation. Of the areas where gender inequality is greatest, politics comes first. Today, the participation of women in politics, especially in political decision making processes, is not proportionate to their population. Sometimes this is a result of their own choosing; however, this is mostly caused by social and cultural structures. When one considers the lack of female participation in the political sphere as a problem, it becomes clear that something needs to be done. This study focuses on what has been done and what can be done in order to increase women's political participation.

Keywords

Woman • Women's political participation • Politics • Political parties • Quotas

¹ Assoc. Prof., Republic of Turkey Presidency of Religious Affairs, Ayvalı Mahallesi Seval Cad. Soylu Sok. No: 14/15 Keçiören, Ankara Turkey. Email: zekiyedemir@gmail.com

The problems and issues of women are not limited in interest strictly to individuals who qualify or have been qualified as feminists. Many thinkers, whether feminists or not, are able to participate in debates related to the various opinions that have been put forth regarding women's problems and issues (Demir, 2014, p. 12). Similarly, the topic of women and politics has also entered the field of interest of many thinkers, whether they are feminists or not, and women's place in politics has been in discussion for quite a while. Among these thinkers are those who consider the political participation of women as something that won't and can't contribute positive value to this area, and there are those who have expressed that women's contributions to politics both as individuals and because of their feminine values would be positive. The main reason most often put forth by those who advocate that women's political participation would not be of added value is the belief that their political participation, even in voting which is the most common form of participation, is affected by men such as their spouses, fathers, or brothers. In other words, they have the perception that the political behaviour of women is always directed by men, sometimes knowingly, and sometimes unknowingly. The initial justification for those advocating the need for women to participate in politics corresponds to the spread of women's increased involvement in politics as a pursuit of human rights and to the positive transformation of the politics of feminine values (Demir, 2015, pp. 27–30).

As debating all aspects of these claims is a subject on its own, this study must confine itself to what has been expressed here in the second group. Namely, women should participate in politics and this participation will provide added value to the political arena.

As it can be understood with simple observation, women's participation in politics throughout the world and the percentage that occurs in political bodies is less than that of men.

Statistical data has also revealed this. When viewed regionally, countries with the highest rate in this regard are Scandinavian countries, and countries with the lowest

Table 1
The Percentage of Women Members in Parliament and Senate According to Region (Inter-Parliamentary Union, 2015)

	Parliament	Senate	Both together
Scandinavian Countries	41.5	---	---
American Continent	26.5	25.5	26.4
European OSCE member countries (including Scandinavian countries)	25.3	24.3	25.1
European OSCE member countries (excluding Scandinavian countries)	23.7	24.3	23.8
Southern Part of Sahara Desert in Africa	22.7	20.3	22.4
Asia	19.0	13.3	18.4
Arab countries	18.1	7.3	16.1
Pacific	13.1	36.0	15.7

rates are Arab and Pacific countries. As shown in Table 1, the representation of women in parliaments as of April 2015 was 41.5% in Scandinavian countries compared to 16.1% in Arab countries and 15.7% in Pacific countries. Turkey is included as a region of Asia. The rate of female representation in this area is 18.4%.

As seen in Table 2, the percentage representing female parliament members in Turkish Parliament was rising and falling until 1987. Since 1987, this number has been subject to a steady increase, though at a slower pace. This rate of increase grew exponentially in 2007 and 2011. In other words, the percentage of women representatives in Parliament was 1.3% in 1987, and this percentage reached 14.4% in 2011, the year of the previous election (Türkiye İstatistik Kurumu, 2012, p. 5). For the last election on November 1, 2015, this rate was 14.7%. Despite this increase, the percentage of female representatives is lower than the average of Asian region it is a part of, even lower than the regional averages of Arab and Pacific countries' percentage of female representation, which had come last on the list.

Table 2

Number of Representatives and Percentages represented in Parliament According to Gender

Election Year	Total Number of Representatives	Number of Men	Percentage of Representation (%)	Number of Women	Percentage of Representation (%)
1935	399	381	95.5	18	4.5
1939	429	413	96.3	16	3.7
1943	455	439	96.5	16	3.5
1946	455	456	98.1	9	1.9
1950	487	484	99.4	3	0.6
1954	541	537	99.3	4	0.7
1957	610	602	98.7	8	1.3
1961	450	447	99.3	3	0.7
1965	450	442	98.2	8	1.8
1969	450	445	98.9	5	1.1
1973	450	444	98.7	6	1.3
1977	450	446	99.1	4	0.9
1983	399	387	97	12	3
1987	450	444	98.7	6	1.3
1991	450	442	98.2	8	1.8
1995	550	537	97.6	13	2.4
1999	550	527	95.8	23 ³	4.2
2002	550	526	95.6	24	4.4
2007	550	500	90.9	50	9.1
2011	550	471	85.6	79	14.4
2015 ⁴	550	457	83.1	93	16.1
2015	550	469	85.3	81	14.7

As shown in Table 3, the percentage of women represented in parliaments throughout the world is 22%. Turkey is one of the first countries to recognize voting rights for women; from 1934, women have had the right to vote and have been voted into Parliament. In spite of this, the percentage of Turkish women still falls far below the world average.

Table 3

Female and Male Representation in the Combined Senates and Parliaments of the World

Senates and Parliaments Together

Total Number of Representatives	44,978
Known Distribution of Gender	44,945
Males	35,022
Females	9,923
Percentage of Women	22.1%

A South Asian researcher in 2005 mentioned that the political representation of women in Asia had not yet reached 30%, even though ten years had passed since the Declaration of Beijing (Francisco, 2005, p. 36). Today, although 20 years have now passed since this declaration, many countries have not approached this percentage. Regretfully, Turkey is one of these.

Reasons for the Insufficient Number of Female Political Participation

What is meant by participation in politics or political participation? The answer to this question has a fairly wide range of issues such as voting and commenting on political issues, developing ideas, participating in political debate, going to rallies, party membership, and working in election campaigns; ultimately it means being a candidate for a political office (Demir, 2015, p. 21).

Shevedova (2005, pp. 33–82), in the study entitled “Barriers to Political Participation for Women,” examined the problems under three main headings: (1) political obstacles, (2) socio-economic obstacles, and (3) ideological and psychological obstacles.

Political obstacles. One of the most basic of these, the *governing political structure is male dominated*. Due to politics been given a masculine identity in terms of both historically and also with current political leadership, women are generally not directed towards leadership and politics in the process of socialization (Tekeli, 1982, pp. 375–396). Another aspects is the lack of party support in which rather than financial support, they are encouraged to support through morale and motivation. Entry into the political arena is through political parties; the gate keepers retain control of the nomination process into parties. These processes are quite difficult for women to pass without support (Dahlerup, 2005a, p. 19). A third issue is the *voting system*. The pluralist electoral system is not well suited as a structure and practice for selecting female candidates. An election system that is appropriate for more female involvement in parliament is a proportionally representative election system.

Another obstacle to be considered under this heading for Turkey in particular is that the attitude towards women of the elite that ruled in the aftermath of the Republic excluded veiled women in social and legal arrangements. As is known, one of the most important

symbols of Turkish modernization has been women. Since the early years of the Republic, the female model of the new regime were women who were not veiled. When looking at icons from this era, whether young girls in shorts, soldier uniforms or in school smocks carrying the flag, or women dancing in ballrooms, while being dressed in Western styles in particular come to the forefront (Kandiyoti, 1999, p. 112). For many years this model of femininity was imposed on society; presenting it as an option to all institutions, in particular educational institutions, in which this was imposed by the government where force was used. Even today, in spite of all these efforts, of all the women in the Turkish population, more than half of them have established themselves as wearing headscarves;² this reveals how different the approaches between the people and the ruling class were on the subject of headscarves during the first period of the Republic. This antinomy had continued for a long time, and only recently started to diminish.³

It can be said here that this process of modernization has also adversely affected the political participation of women in Turkey. This negative impact is seen revealed in the form of both direct and indirect restrictions. Although there were no legal obstacles or direct constraints regarding women with headscarves in terms of being members of Parliament, it was constrained with the same rigidity through infestations of persistence on political representation at educational institutions and in their efforts on public affairs. For many years, an implicit ban was implemented which assumed that women with headscarves, who were not allowed to be teachers, officers, judges, public prosecutors, or managers, could also not be representatives. The first attempt made to pierce the parliamentary taboo of wearing a headscarf in Parliament was subjected to failure when the oath of Merve Kavakçı, who had been elected in April 18, 1999 elections as a representative of Istanbul from the Fazilet Party, was revoked and her status as a representative removed for wearing a headscarf in Parliament on May 2, 1999. Thus for many years, women with headscarves were blocked from political participation because of this implicit ban.

Socio-economic and psychological obstacles. In short, unemployment and poverty, women's dual responsibilities and liabilities of home and work, and their lack of education, skills, and political interest women's economic weakness can be included in this group (Kalaycıoğlu, 1983, p. 20; Kandiyoti, 1982).

2 According to the Turkish Statistics Institute's study "Religious Life in Turkey" which was performed on behalf of the Directorate of Religious Issues, the percentage of women who wear headscarves outside was 71.6% (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014, p. 102).

3 AK Party (where women were found to make intense efforts in the organization and in the kitchen) couldn't show veiled women for their first three terms as the reaction to this was thought to affect the power of other institutions (judicial, military, universities, media, etc.). Parliament's first female deputy was sworn in without a headscarf in 2011. After the Hajj of 2013, Kahramanmaraş Representative Sevide Beyazıt, Denizli Representative Nurcan Dalbudak, and Konya Representative Gülay Samancı attended Parliament sessions with headscarves. It is worth noting that they opted for the presidential interim fellow Meral Akşener, MHP's parliamentary chairperson from the opposition party, who like them had made the pilgrimage. After the general elections that were held in 2015, AK party and HDP for the first time carried women candidates with headscarves.

Another barrier in this group is their weakness in “having the goods.” What is meant by weak features here is that women are generally less educated and paid less than men, and their interest and knowledge regarding the political sphere is weak. According to a study conducted by the European Council, 30% of men and 80% of women say they do not understand politics. It was stated that in Central Europe only one in three women read about politics in newspapers, and one in three women has never talked about politics (Koray, 1992, p. 204).

Tools of media and their obstacles. The media is able to prepare a suitable backdrop for creating language, perceptions, opinions, and attitudes against gender and women (Arscott, 1995, p. 75; Timisi, 1996, p. 25).

Implementations in which which Provide an Active Presence of Women in Politics

Firstly, if the arrival of women at the desired point in politics is left to itself, this process will admittedly take a long time. Some express this could take between 70 to 80 years. That is, improvement is possible but the speed is very slow. Considering the problem is that there is still a low representation of woman, it becomes necessary to examine it in the scope of a nationwide project. A series of policies and regulations were observed to have been performed and carried out nationally in various areas such as legal regulations, electoral systems, quotas, and mobilization of civil-society organizations in countries that have raised the percentage of women in parliament (Cattleya, 2010; Dahlerup, 2005a). Applications that raise the rate of women's representation and responsibilities in institutions can be summarized as follows:

Quotas. It can be stated that globally the most effective way to increase the representation of women is with quotas. Quotas enable women to be able to enter a process that has systematically excluded them; thus, it ensures a greater number of women in politics (Dahlerup, 2005b, p. 141; Sancar, Acuner, Üstün, Bora, & Romaniuc, 2006, p. 25).

Quotas have different methods of administration. In general, a quota is applied mandatorily by being put into the constitution and/or election laws, or it is applied by political parties on a voluntary basis without legal obligation. Mandatory applications through the Constitution and laws are of two types. (1) A required number of seats are reserved for women in Parliament. (2) There is a compulsory quota to be legally met by each party. The percentage of women in the parliaments of 15 countries that had implemented a constitutional quota increased to 22.4% in their national parliamentary elections (Sancar, 2008, p. 179). Parties can also voluntarily apply quota without legal obligation as a result of their internal decision-making processes. This is the most common method in the world for applying quotas, in which the most effective method is when quotas are compulsorily implemented through law (quotaproject, n.d.).

The commonly used percentage in applied quota systems for increasing the representation of women in politics is 30%. This ratio is called *critical minority* or *critical mass*. Female parliamentary representation is automatically provided with a 30% presence rate through this application. There is also a *gender-neutral* quota that prevents either of the sexes from having an overwhelming majority. This prevents either sex from having more than a 60% representation rate (Dahlerup, 2005b, p. 151).

The most effective method seen to be used for increasing female representation rates and the number of female representatives is the quota system used in Scandinavian countries, Germany, and many other parts of the world (Elison, 1997, p. 199; Kolinsky, 1993, p. 142).

The parties present in Turkey's Parliament and the percentage of women as of November 2015 are shown in Table 4.

Table 4
Number of Representatives and Political Parties in Parliament as of November 2015 (Türkiye Büyük Millet Meclisi, n.d.)

Distribution by Gender					
Party Name	Female		Male		Total
	Number	Rate (%)	Number	Rate (%)	
Justice and Development Party	34	10.73	283	89.27	317
People's Republican Party	21	15.67	113	84.33	134
People's Democratic Party	23	38.98	36	61.02	59
Nationalist Movement Party	3	7.5	37	92.5	40
Grand total	81	14.73	469	85.27	550

Political parties. These are one of the most effective institutions for women to be able to participate in the political sphere. Moreover, women are able to enter Parliament as a representative, and generally take part in politics through parties. The three strategies of political parties intended for the presence of women in the political sphere can be mentioned as (Lovenduski, 1993):

Rhetorical strategy. This strategy consists of declarations, and approaches intended to provide clarification in support of more women in a party and give them positive messages in political party campaigns, public elections, or propaganda-oriented documents.

Strategies encouraging action. In this strategy, there is more activity than discourse. Parties use this strategy both to support women and because they believe women are active in the political arena.

When implementing strategies that encourage action, starting with local governmental work and party membership can be more effective. Women should be encouraged to participate in local governments as city council members or party members (Ashwini &

Ganiger, 2013, pp. 1–6; Şahin, 2011). With this method, the barrier of women's lack in political interest and know-how will be reduced. Moreover, women can gain confidence with such memberships. In a study directed at female party members, women stated they felt they had gained confidence both at home and also in neighboring and other social environments; they felt important even with just a telephone call from the party (Geçgin, 2009, pp. 640–641). In other words, it is necessary to attract women to party activities, whether from the bottom rung or the echelons.

Also in this regard, women's branches pose great importance. In all democratic countries, most political parties tend to form women's branches or other units for women. These branches or units appear to perform as a booster for female participation in political life. Parties that keep to their word and create strong and effective women's branches make both women and the party strong. Parties and associations that have strong and active women's branches in a community are also more effective. It is possible to gather the function of women's branches into five main groups: (1) to ensure the support of women in the party, (2) to gain female members in the party, (3) to train women for top positions in the party and make them active, (4) to influence party policy, and (5) to establish bonds between other groups through women (Gelb, 1989, p. 62).

Positive discrimination strategy. Parties ensure that women take a more active role in the party and in parliament by placing a certain percentage of women from within their own structure on the boards, in the decision-making bodies, and on the candidate lists. The most broadcast examples of this are quotas. The application of quotas has been mentioned previously as a separate heading.

Electoral system. Increasing the percentage of female representatives in the electoral system is also very important. Electoral systems are generally divided into three parts: the electoral system based on the principal majority, electoral systems based on proportional representation, and the mixed electoral system. Of these systems, the most advantageous one for women is the system of proportional representation (Matland, 2005, p. 102). This system envisages that the candidates who participate in the election win seats when they receive a percentage of the votes. The proportional representation system eliminates the injustice of the representation of votes that are used this way most advantageously by establishing a ratio between the seats won for parliament with the ratio of the votes received.

Public departments and policies. It is necessary to make gender-sensitive government programs and set up departments to increase the political participation of women. There is currently only one public institution in Turkey that produces policies for increasing women's political participation, the General Directorate for the Status of Women (GDSW). The GDSW's National Action Plan of 1996 had

policies that were admired by NGOs for the equal participation of women in political decisions and for the equal representation of women in politics. However, while these policies took place on all official documents and have been supported by women's organizations, to this day they have hardly been able to find any application despite being kept on the agenda. From 2007 until 2012 this issue had not taken place in a strategic action plan; in 2012, it was glossed over, so to say, with the statement "Raising the level of awareness in order to increase the participation of women in politics and decision making up to the year of 2012 (Sancar, 2008, p. 180).

The New Generation of Religious Discourse Related to Women's Participation in Politics

Religion and culture are mutually interactive. Sometimes religion is a part of culture and found within it; other times culture is perceived like religion. There are many practices and discourse that are, in fact, not from religion but stem from culture; however, the society assumes it is derived from religion. In Muslim countries such as Turkey, one of these subjects is the entry of women into politics and being a leader. It is necessary to change this traditional culture that claims to be religious yet arose from many traditions of religion; it is necessary to place a culture of equality into the political arena. The chapter of Nisa (women) from the Quran has been misinterpreted as a basis for the perception that woman cannot be leaders or politicians as shown in the 34th verse that describes "kavvam," or the concept that men have custodianship/guardianship over women. In this verse, kavvam is connected with matrimony and says a man assumes responsibility for the livelihood of his wife. So this verse is about the general principle of custody and has no connection with political authority or political responsibility. Moreover, other verses in the Quran make this political interpretation that identifies women below males invalid, perceiving a higher form that completes kavvam. This is because the 71st verse of the chapter Tawbah clearly expressed that believing women recognize guardianship, that believing men and woman are each other's custodians, and that they should enjoin goodness on each other and forbid evil. Again in the Quran, Chapter an-Naml mentions that the people of Sheba were led by a female ruler who had managed the community wisely (Görgülü, 2014, pp. 73–75, 79–80, 180–182).

Women NGOs

Historically, the 1960's and 70's were intense years for women's movements and organizations in the world; these were the years that women started being active members in parties. The fruits of these movements began to harvest after the 1980's. The increase in women's political visibility was the most obvious result of this (Demir, 2015, p. 70).

Despite all ideological and ethnic differences, women NGOs generally provide a positive contribution to the political participation of women. The high representation

of women in Nordic countries does not just stem from the quotas applied by the Parties. Women's groups in movements and parties in these regions were quite effective as a result of this (Dahlerup, 2005a, p. 147). One thing that obliges parties to implement quotas is the existence of these women groups in NGOs and parties.

New topics have been added to party programs due to the pressure of women and NGOs in some countries, such as creating a new electoral system, giving new meaning to politics, and establishing new departments for women. Also, new staff positions for listening to citizen complaints on violations of equal opportunities have been created to ensure equal opportunity. Again, new public bodies are slowly being established for examining women's issues (Lovenduski, 1993, p. 1). KSGM and Women and Men Equal Opportunities Commission which is one of 18 commission of TBMM in Turkey are also among them.

Mobilizing the necessary mechanisms is essential for women to reach a critical mass in the political arena. The most important mechanisms for this are the electoral systems, quotas, political parties, governmental policies, regional and international obligations, media, and NGOs. These are factors that can help to increase the effectiveness of women in politics and produce strategies (International Gender Policy Network, n.d.). First of all, the consideration of low female representation as a problem is necessary in order to increase the political participation of women.

Kaynakça/Bibliography

- Arscott, J. (1995). A job well begun. Representation, electoral reform, and women. In F.-P. Gingras (Ed.), *Gender and politics in contemporary Canada* (pp. 56-84). Toronto, Canada: Oxford University Press.
- Ashwini, B. J., & Ganiger, S. V. (2013). Strategies for strengthening women's position and political participation in local self government: An exploratory study. *Golden Research Thoughts*, 2(11), 1-6.
- Cattleya, L. (2010). *Review: Increasing women's political participation and strengthening good governance in Indonesia* (Commissioned by the Royal Norwegian Embassy, Jakarta: Norad Collected Reviews 1). Retrieved from <https://www.norad.no>
- Dahlerup, D. (2005a). Strategies to enhance women's political representation in different electoral systems. *Gender, Governance and Democracy, Isis International-Manila Monograph*, 1(1), 12-33.
- Dahlerup, D. (2005b). Increasing women's political representation: New trends in gender quotas. In J. Ballington & A. Karam (Eds.), *Women in parliament: Beyond numbers* (pp. 141-153). Stockholm, Sweden: Trydells Tryckeri AB.
- Demir, Z. (2014). *Modern ve post modern feminizm*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Demir, Z. (2015). *Kadın ve siyaset. 2000'li yılların başında Türkiye'de siyasi partilerin kadın politikaları*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2014). *Türkiye'de Dinî Hayat Araştırması*. <http://www2.diyanet.gov.tr/StratejiGelistirme/Afisanlari/dinihayat.pdf> adresinden edinilmiştir.

- Elison, S. (1997). Integrating women into the study of European politics. *Political Science and Politics*, 30(2), 202-204.
- Francisco, J. G. (2005). Women in politics and governance: Complex challenges from globalization [Monograph]. *Gender, governance and democracy, ISIS International-Manila Monograph*, 1(1), 34-48.
- Geçgin, E. (2009). Türkiye’de kadınların siyasal katılımı: Ankara’da AKP’li ve CHP’li kadın karşılaştırması. *VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, “Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar, 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı* içinde (s. 623-651). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Gelb, J. (1989). *Feminism and politics: A comparative perspective*. London, UK: University of California Press.
- Görgülü, Ü. (2014). *Kadın ve siyaset (İslam toplumunda kadının siyasal hakları üzerine bir inceleme)*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- HDP, Kadın Kotasını Arttırdı. (2015, 11 Mart). <http://www.haberler.com/hdp-kadin-kotasini-arttirdi-7059676-haberi> adresinden 20.04.2015 tarihinde edinilmiştir.
- International Gender Policy Network. (n.d.). *Guidelines for enhancing women’s representation and participation in politics within members of the countries of the international gender policy network*. Retrieved from <http://www.igpn.net/download/igpn-guidelines-for-enhancing-political-participation-of-women.pdf>
- Inter-Parliamentary Union. (2015). *Women in national parliaments*. Retrieved from <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı siyasal katılım: Siyasal eylemin kökeni üzerine bir inceleme*. İstanbul: Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Kandiyoti, D. (1982). Kadınlarda psiko-sosyal değişim: Kuşaklar arasında bir karşılaştırma. N. Abadan-Unat (Ed.), *Türk toplumunda kadın* (2. basım, s. 311-339). Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Kandiyoti, D. (1999). Modernin cinsiyeti: Türk modernleşmesi araştırmalarında eksik boyutlar. S. Bozdoğan ve R. Kasaba (Ed.), *Türkiye’de modernleşme ve ulusal kimlik* (s. 99-117). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kolinsky, E. (1993). Party change and women’s representation in unified Germany. In J. Lovenduski & P. Norris (Eds.), *Gender and party politics* (pp. 113-167). London, UK: Sage.
- Koray, M. (1992). Kadın siyaset kota. N. Arat (Ed.), *Türkiye’de kadın olgusu* (s. 199-244). İstanbul: Say Dağıtım.
- Lovenduski, J. (1993). Introduction: Dynamics of gender and party. In J. Lovenduski & P. Norris (Eds.), *Gender and party politics* (pp. 1-15). London, UK: Sage.
- Matland, R. E. (2005). Enhancing women’s political participation: Legislative recruitment and electoral systems. In J. Ballington & A. Karam (Eds.), *Women in parliament: Beyond numbers* (pp. 93-110). Stockholm, Sweden: Trydells Tryckeri AB.
- Quotaproject. (n.d.). *global database of quotas for women*. Retrieved from <http://www.quotaproject.org>
- Şahin, F. (2011). *Kadınların siyasal katılımları çerçevesinde kadın meclislerinin yerel siyasetteki etkinlikleri ve üye profilleri*. Ankara: T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Sancar, S. (2008). Türkiye’de kadınların siyasal kararlara eşit katılımı. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 173-184.

- Sancar, S., Acuner, S., Üstün, İ., Bora, A. ve Romaniuc, L. (2006). *Bir de buradan bak. Cinsiyet eşitsizliği bir "kadın sorunu" değil, bir toplum sorunudur*. Ankara: Kader.
- Sarioğlu, B. (2015, 8 Nisan). Kadın rekoru. *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/28675636.asp> adresinden 08.04.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Shevedova, N. (2005). Obstacles to women's participation in parliament. In J. Ballington & A. Karam (Eds.), *Women in parliament: Beyond numbers* (pp. 33-50). Stockholm, Sweden: Trydells Tryckeri AB.
- Tekeli, Ş. (1982). Türkiye'de kadının siyasal hayattaki yeri. N. Abadan-Unat (Ed.), *Türk toplumunda kadın* (s. 375-396). İstanbul: Araştırma Eğitim Ve Ekin Yayınları.
- Timisi, N. (1996). *Medyada cinsiyetçilik*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadını Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (t.y.). *Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekilleri dağılımı*. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). *Milletvekili Genel Seçimleri 1993-2011*. Ankara: Yazar.